

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
 Editură Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

1

INSULA ȘERPILOR ÎN CULISELE PROCESULUI DE LA HAGA

General-locotenent dr. Grigore Stamate

Potrivit pct. 1 al articolului 121 din Convenția Națiunilor Unite din 10 decembrie 1982 asupra Dreptului Mării, insula este definită ca „o întindere naturală de pământ înconjurată de ape, care rămâne descoperită în timpul fluxului”. După care, la pct.3, al aceluiași articol, se restrânge interpretarea în sensul că „Stâncile care nu sunt propice locuirii umane sau unei vieți economice proprii nu au zonă economică exclusivă și nici platou continental”. Ceea ce schimbă datele problemei. Aceasta pentru că, aceeași Convenție nu îngrădește cu nimic prioritarul: marea teritorială (12 mile marine, măsurate de la linia de bază înspre larg) și zona contiguă (încă 12 mile marine prelungite înspre larg), teritorii cu relevanță majoră din punct de vedere al regimului aplicabil. Mai mult, la pct.2, prin rezerva pusă în sarcina pct.3, indirect, se întărește regula, în sensul că nu se mai face nicio referire la marea teritorială și zona contiguă, lăsându-se astfel o situație neclară, incertă și interpretativă. Insula Șerpilor reprezentând dovada cea mai concludentă, pentru că aceasta și-a păstrat integral marea teritorială și, pe cale de consecință și zona contiguă, așa cum rezultă și din harta cu delimitarea platoului continental. Aspect ce comportă o amplă analiză, ca și o dezbatere serioasă în temă. Pentru că, în cauză, nu este vorba de o porțiune oarecare de teren, ales la întâmplare, ci de un teritoriu românesc, pe care pripeala unora, dintre cei care încă ne guvernează destinele – de a veni în întâmpinarea altora și de a satisface dorințe de aiurea – l-au trecut la categoria „fost românesc”, cu legiferări în consecință. Și, fără să dezvoltăm dincolo de ceea ce realitatea exprimă – vrem sau nu vrem să recunoaștem – câștigul de cauză nu poate fi pus nicidecum în sarcina României. Și, nu se poate afirma, cu certitudine, că nu s-ar fi pierdut, poate pentru totdeauna, Insula Șerpilor.

Din acest punct de vedere, se poate aprecia că susținerile unora – experți sau non experți – sunt, într-o mare măsură discutabile, întrucât adesea, unii dintre aceștia se îndepărtează de rigorile impuse de principiile internaționale concrete de delimitare și sistemele de marcare și demarcare din domeniul maritim. Nu totdeauna intenționat ori răuvoitor dar, categoric, din neștiință. Și, acest fapt nu este deloc scuzabil, când e vorba de un teritoriu „fost” românesc. Dimpotrivă, orice susținere în necunoștință de cauză oferă un punct de sprijin și o pârghie reală pentru partea adversă, care poate să răstoarne orice altă ipoteză. Oricât de obiectivă și

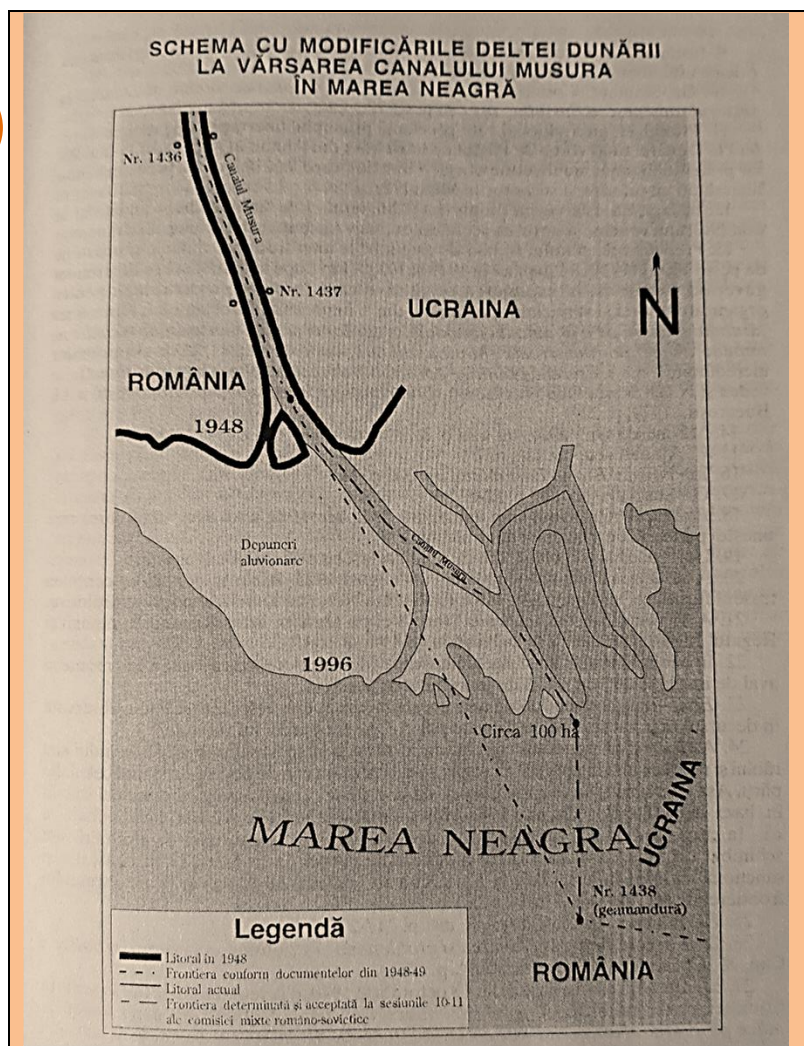
îndreptătită ar fi aceasta. De altfel, încă din prima rundă, în negocierile de la Haga, este meritoriu de evidențiat, dintr-un început, poziția delegației române, care a arătat că „în realizarea delimitării, nu se poate face abstracție de faptul că ieșirea Insulei Șerpilor din compoziția teritorială a României s-a produs în circumstanțe controversate, fiind contrară Tratatului de Pace din 1947 de la Paris”¹. Iată de ce, în ceea ce ne privește – fără nicio extindere în privința mandatului delegației României la procesul de la Haga, pe care, chiar credem că și l-a îndeplinit – nu putem nicidecum accepta că am avut câștig de cauză. Da, s-a câștigat 79, 34% din teritoriul în dispută. Dar din suta cui?

Noi tot mai avem impresia că s-au pierdut 2500 km². Și, ce-i mai grav, credem că devine extrem de problematică apartenenței Insula Șerpilor, un teritoriu de uscat, care – împreună cu marea teritorială corespunzătoare – însumau încă 1.604 km². Și nici nu știm ce s-o fi avut în vedere în 1997 și în 2003, față de modificarea traseului frontierei de stat, în zona canalului Musura-Musuna – la vărsarea în Marea Neagră – când, potrivit, principiilor de drept internațional, părții române i s-ar fi convenit și cei 100 ha, prin schimbarea traseului frontierei, cum rezultă din schema de mai jos.

Știm că – la judecata de la Haga – delegația română nu a avut mandat decât pentru delimitarea platoului continental și a zonei economice exclusive, ceea ce îi justifică poziția. Dar, nu știm de unde atâta grabă din partea celor care i-au întocmit mandatul sau memoriul, potrivit căruia *ab initio*, din neștiință ori superficialitate – ne ferim să spunem „voit” – s-a ignorat, această scumpă bucată de „humă românească”, cum o numesc, cu atâta patimă, românii din Moldova de peste Prut², grăbind delimitarea.

Iată și explicația Agentul român, ca șef al delegației părții române la Haga, care nu mai lasă loc de nicio altă interpretare:

„Insula Șerpilor nu a constituit obiectul Procesului de la Haga început în 2004. Procesul nu a privit apartenența sau suveranitatea Insulei, așa cum greșit se spunea în public uneori”³. Motivația fiind întărită de aceea că respectiva Curte Internațională de Justiție, pe drept, nu a fost sesizată și în acest scop. Iar, potrivit regulii de drept internațional, care spune că instanțele internaționale nu pot soluționa diferende decât în măsura în care ambele părți au căzut de acord, nu mai încap altă lămurire.

Iată și explicația Agentul român, ca șef al delegației părții române la Haga, care nu mai lasă loc de nicio altă interpretare:

„Insula Șerpilor nu a constituit obiectul Procesului de la Haga început în 2004. Procesul nu a privit apartenența sau suveranitatea Insulei, așa cum greșit se spunea în public uneori”³. Motivația fiind întărită de aceea că respectiva Curte Internațională de Justiție, pe drept, nu a fost sesizată și în acest scop. Iar, potrivit regulii de drept internațional, care spune că instanțele internaționale nu pot soluționa diferende decât în măsura în care ambele părți au căzut de acord, nu mai încap altă lămurire.

¹ Bogdan Aurescu, *Avanscena și Culisele Procesului de la Haga*, Ed. Monitorul Oficial, București, 2009, pp.17-18 și 36;

² V. Cucu, Gh. Vlădescu, *Insula Șerpilor*, Casa de Editură și Presă „Viața Românească”, București, 1991;

³ Bogdan Aurescu, op.cit., p.70;

Ucraina n-a agreat un astfel de demers, deși partea română a tot insistat. Astfel, s-au acceptat doar cele înscrise în Acordul Conex la Tratatul din 2 februarie 1997 cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare dintre România și Ucraina. Astfel că, pe această bază (potrivit NewsIn – n.n), ca președinte, doamna Rosalyn Higgis a declarat: „Curtea nu are jurisdicție asupra delimitării apelor maritime ci doar a platoului continental și a zonelor economice exclusive”. Și, astfel s-a luat o piatră de moară de pe sufletul celor din delegația ucraineană, care – în subsidiar, categoric – urmăreau și statutul Insulei Șerpilor, celelalte chestiuni decurgând de la sine. Chiar dacă nu în mod afișat. Să nu oitem nicidecum prevedera art.3 al Acordului Conex la tratatul politic, unde se stipula că Insula Șerpilor aparține Ucraine, care-i favoriza.

3

Oricum ar fi, din înseși capitolele Memoriului delegației române, ca și ulterior, din susținerile ambelor delegații, rezultă neîndoios că Insulei Șerpilor i s-a alocat un spațiu aparte, destul de impresionant. Spațiu amplu, în care predomină argumentele geografice, apoi cele istorice (capitolul 3), ca și rolul acestor elemente de istorie în cadrul procesului esențialmente juridic (capitolul 5), înaintându-se în fond până și în capitolul 10, dedicat dovedirii caracteristicilor de stâncă ale Insulei. Aspecte care au fost dezvoltate și în Replică, ca și la audieri, cu apel la sursele dinainte de 1948, ca și după. Indiscutabil, absolut necesare. Din toate acestea reieșind că în pofida oricărei dispute – dominantă, în vâltoarea procesului de la Haga, a constituit-o, fără putință de tăgăda, problematica Insulei Șerpilor. Fapt ce îndreptățește să constatăm că acei subiecți, care s-au pronunțat, cu atâta ușurință, asupra apartenenței insulei, au adus un grav prejudiciu teritorial României și a îngreuiat considerabil suținerile delegației părții române la Haga, nevoită să facă slalom printre repere improprii.

Noi, din laterala observației, ca și a neimplicării, ca mai toți care-și mai dau cu părerea – potrivit zicalei că: în urma războiului, mulți viteji se arată – am putea spune că, cu puțin efort peste cele admise, se putea forța însăși apartenența insulei, ceea ce, în mare parte – dacă este să fim corecți – fie și așa, pe ocolite, credem că s-a și făcut. Rațiunile politice ale momentului, ca și limitele de mandat, n-au permis extinderea. Altfel, totul putea degenera în reacții pe măsură din partea ucraineană, cu implicații în plan diplomatic. De ce? Din simplu motiv că, cele două state, anticipat, bătuseră în cuie apartenența insulei. Atunci în 1997 și, respectiv, în 2003.

Sunt destule de analizat în materie, cu atât mai mult cu cât și noi, ca specialist în domeniu, am făcut parte din grupul de experți, care a participat efectiv la întocmirea proiectului de tratat⁴, în varianta românească. De aceea, justificarea Agentului român ni se pare pertinentă, fiind în deplină cunoștință de cauză, cu respectivele negocieri (ne referim la cele de la începutul anului 1997).

De urmare, este de apreciat, ceea ce *a priori* acesta reține pentru istoricul cauzei:

„Dacă în 1997 s-ar fi reușit includerea în competența Curții Internaționale de Justiție să decidă și apartenența Insulei sau măcar dacă nu ar fi fost prevăzută, negru pe alb, confirmarea formală că formațiunea maritimă «aparține Ucrainei», lucrurile altfel ar fi stat. Și, ar fi o provocare juridică interesantă”⁵.

Mai mult, credem că nici nu se putea spune, iar ideea provocării explică multe.

Ar rămâne în discuție „clauza compromisorie”, la care s-ar fi putut face trimitere. Însă, credem că refuzul părții ucrainene era de înțeles. Orice alt demers din partea delegației române

⁴ Credem că, întocmirea Acordului Conex la tratat, s-a efectuat în urma opoziției a unei părți a grupului de experți, care – invocând Declarația Parlamentului României din 1991 – nu a fost de acord cu nicio prevedere care păgubea teritorial România. De urmare, ambasadorul Aurel Preda, col. Grigore Stamate și ing. Gheorghe Bercaru, din partea MapN și MAI) au părăsit sala. Menționăm că lucrările, la nivel de experți, erau coordonate de un secretar de stat;

⁵ Bogdan Aurescu, op.cit, p.73;

lovindu-se ca de un zid, din simplu motiv că, înșiși politicienii noștri – atunci, în 1997 și 2003 – le urcaseră sacii în car.

Rosalyn Higgins – o veritabilă doamnă – sesizând precaritatea situației a nuanțat: „Dar nu exista niciun obstacol ca Curtea Internațională de Justiție să deseneze o linie de delimitare între cele două părți”, ceea ce s-a și întâmplat. Numai că, prin aceasta, *de jure* Insula Șerpilor, ca subiect, a fost scoasă din discuție, iar mării sale teritoriale nu i s-a adus atingere, pentru că groapa din care s-a extras acea bucățică de stâncă era chiar în grădina noastră. Și, ce surprinde pe oricine este cum de-a fost posibilă o asemenea cedare teritorială în timp de pace, fără de nicio presiune specială. Rămâne o întrebare la care viitorimea va medita îndelung și nu va mai avea cine să răspundă.

4

În ce ne privește, noi mai credem, că în condițiile în care statutul insulei rămânea incert sau chiar de domeniul dispozițiilor Tratatului din 1997 și ale Acordului Conex, inclusiv ale Tratatului privind regimul frontierei româno-ucrinene, colaborarea și asistența mutuală în problemele de frontieră din anul 2003, guvernării nu trebuiau să forțeze intervenția pe tema delimitării platoului continental și a zonei economice exclusive, până nu apăreau și factori favorizanți pentru România. Asta, ca părere personală, pentru că și noi înțelegem că stipulațiile celor două tratate, de principiu, nu mai pot fi eludate. Dar, dac-ai făcut o greșală, la ce folosește graba în a comite o alta. De ce și de unde atâta grabă? Cine-i zorea pe guvernării noștri și de ce? Căci, justificarea aceea potrivit căreia altfel n-am mai fi fost primiți în NATO, nu mai ține.

Oricum, revenind la proiectul de mandat sau de memoriu, credem că trebuiau și mai bine aprofundate documentele întocmite, pe variante, de acei membrii și experții ai părții române împuterniciți să reprezinte interesele României la sesiunile Comisiei interguvernamentale de delimitare și demarcare a frontierelor româno-sovietice, în penultimul deceniu al veacului trecut. Lucrări anume sistate, pentru că statul român niciodată nu a recunoscut traseul liniei de frontieră în sectorul maritim cu U.R.S.S., după cum nici hegemonia acesteia în zonă.

Pe fond, limita de delimitare a platoului continental cu Ucraina credem că trebuia să pornească de la linia de bază a țărmurilor corespunzătoare celor două state, lăsând de urmare Insula Șerpilor – fie ea și ca stâncă, așa cum a susținut delegația noastră – în largul platoului continental. Altfel, credem noi că s-ar fi așezat teritoriile atunci.

Apreciem totuși că delegația părții române la Haga, în nicio susținere a sa nu se pronunță, categoric, că insula ar fi teritoriul altora, rezumându-se la poziția acesteia de stâncă. O stâncă ce – firesc, în situația dată – „nu poate influența deloc traseul liniei (despre care amintea doamna Rosalyn Higgins – n.n.), cu excepția zonei definite de arcul de cerc de rază 12 mile marine de mare teritorială din jurul ei, pe care îl avea deja și care nu mai putea fi revendicat de România, pentru motivele juridice arătate puțin mai sus”⁶. De apreciat – în mod deosebit – succinta și condensata structurare a palierelelor de raționament juridic „bazate pe datele istorice și geografice aferente”⁷ în referire la Insula Șerpilor, față de care însăși Curtea Internațională de Justiție nu a avut nicio obiecție. Cu atât mai mult, cu cât delegația părții române – lucru nemaipomenit – în timpul negocierilor și-a permis să propună „o rundă chiar pe Insulă”. Ar fi fost grozav de observat, deoarece, potrivit șefului delegației române „partea ucraineană nu a răspuns niciodată propunerii noastre”⁸. În schimb: „A fost, în final, abordarea (a părții române – n.n.) reținută de Curte în hotărârea sa din februarie 2009”⁹. Ceea ce, din perspectiva problemei, reprezintă foarte mult.

⁶Bogdan Aurescu, *Avanscena și culisele Procesului de la Haga*, Ed. Monitorul Oficial, București, 2009, p.73:

⁷ Idem, p.79;

⁸ Ibidem;

⁹ Ibidem;

Dar, să ne întoarcem în timp, la tratativele purtate cu delegația părții sovietice în anul 1987, în referire la Insula Șerpilor și la linia de delimitare a platoului continental în zonă – cum sunt evidențiate și în memoriile șefului delegației române participată la procesul de la Haga, în 2009: „În general, în pofida evidenței oferite de geografie, delegația sovietică respingea mediana propusă de România pentru coastele aflate în opoziție pe motivul că țărmul românesc și cel sovietic al Crimeii nu ar fi față în față”¹⁰. Confirm aceasta, fiind în deplină cunoștință de cauză, mai ales că, la acel timp însumi reușisem să codific o parte din principiile de delimitare și metodele de stabilire a traseului liniei de frontieră în sectorul maritim¹¹, metoda medianei, ca și a bisectoarei – în cazul dat – fiind cele mai avantajoase. După care, același autor continuă: „La una dintre runde, pentru a contracara abordarea sovietică, unul dintre experții români (vă spunem noi: este vorba de ambasadorul Ion Anghel, la acea dată ministru-consilier – n.n.) a procedat chiar la o demonstrație foarte elocventă, împăturind pur și simplu harta zonei de nord-vest a Mării Negre așa încât a fost foarte clar că în mod obiectiv cele două coaste sunt în relație de opoziție, ceea ce impunea folosirea metodei medianei”¹². Întocmai, așa decurgeau tratativele în acea etapă. Se pornea de la limita maximă a celor stabilite prin mandat și, treptat, se aducea partea adversă acolo unde ne era nouă, românilor, de trebuință. Prin cedări dinainte gândite și simulate anticipat (la acea vreme, am avut onoarea să lucrăm cu reputați diplomați din M.A.E., între care îi amintim pe „Ionii de la MAE”; respectiv, pe viitorii ambasadori Ion Anghel, Ion Diaconu, Ion Maxim și, nu în ultimul rând, pe Dumitru Ceaușu și Tudor Mircea, ca și pe consulii generali Axente Frăsincar și Ion Gelei – un alt Ion, de anvergură).

Când simțeam că lucrurile nu mergeau așa cum se dorea – sub un pretext sau altul – se întrerupeau tratativele. Aspect confirmat, mai apoi, și de către același tânăr diplomat: „Deși inițial zona în dispută avea ceva mai mult de 7000 km² (pretenția maximală a URSS fiind aproape de două ori mai mică decât cea ucraineană de mai târziu), în final partea sovietică își redusese pretențiile la aproximativ jumătate. Partea română a considerat însă, pe drept cuvânt, că și această poziție a celeilalte părți era de natură să afecteze grav drepturile României în zonă”¹³.

Acum, să continuăm noi, pentru că, tot pe drept cuvânt, trebuie să spunem că și atunci, dacă nu priveam în perspectivă, se putea afecta statutul Insulei Șerpilor, ceea ce delegația părții române nu putea accepta. Așa că, numai aparent dezinteresată, aceasta urmărea îndeosebi statutul insulei, fără să o afirme explicit ori să-și exprime poziția în mod direct. Trebuie recunoscut însă că nici rușii nu erau niște ageamii, de aceea tratativele trenau, mai ales atunci când interesele, subînțelese, ale oricărui stat riscau să fie afectate. Să cităm, totuși, în cauză:

„Într-adevăr, dacă ar fi acceptat propunerea sovietică din 1987, URSS a fi dobândit o zonă de platou continental și zonă economică exclusivă de aproape 4000 km², în timp ce soluția CIJ din 3 februarie 2009 a acordat Ucrainei doar 2.500 km². Este extrem de clar, prin urmare, că recurgerea la Curtea de la Haga a fost pentru România, cea mai avantajoasă formulă de soluționare a acestui diferend, mai bună decât orice soluție negociată, atât cu URSS, cât și cu Ucraina, care nu a propus niciodată o variantă mai bună, ci dimpotrivă”¹⁴.

E, de aici, opiniile noastre nu concordă întrutotul pentru că, la vremea respectivă, din considerente ușor de înțeles, cea mai bună soluție a fost aceea ca, atunci, în 1987, delegația

¹⁰ Bogdan Aurescu, op.cit., p.73;

¹¹ Grigore Stamate, *Frontiera de stat a României*, Editura Militară, București, 1997, volum tradus în limba engleză la Indiana University și recomandat unor importante universități din SUA și Europa;

¹² Bogdan Aurescu, op.cit., p.19;

¹³ Idem;

¹⁴ Ibidem;

părții române să nu accepte nimic din ceea ce ar fi adus atingere României, nici măcar cu o palmă de pământ sau de apă (în cazul în speță, de mare).

Să vedem însă ce s-a întâmplat la Haga, în 2009, când – fără să punem cumva la îndoială îndeplinirea mandatului primit – a fost propusă, potrivit aceleiași surse „cea mai avantajoasă formulă de soluționare a unui diferend”. Așadar, conform Agentului român: „Realitatea este că linia de delimitare din 3 februarie 2009 a «dat» României cu 1500 km² mai mult decât propunerea sovietică din 1987, care a fost «cea mai favorabilă» formulă de compromis avansată părții române în toți cei 42 de ani de diferend, scurși între 1967 și 2009”¹⁵. Așa este, întărim cele afirmate însă cu cel puțin trei amendamente: realitatea este că delegației părții române, din perioada invocată, nu i se poate imputa absolut nimic și orice analogie este neavenită, din simplul motiv că aceasta nu a achiesat la nicio propunere, care ar fi dezavantajat statul român (să nu omitem că, la Haga, ucrainenilor li se „dă” – cum citează aceeași sursă – 705 km de coastă, ca să nu mai amintim de cei 21, 66 % din teritoriul în dispută); în al doilea rând, acea delegație română (din anii '80, îndeosebi) nu a omis nicicum din atenție viitorul regim al liniei de frontieră în zona Insulei Șerpilor (cum anticipam, de altfel); și, în al treilea rând, să nu desconsiderăm faptul că, atunci, delegația părții române ducea tratative cu URSS, iar orice motivație peste cele deja cunoscute ar fi superfluă.

În realitate, dacă ne întoarcem la nivelul anului 1948 „Efectul total al formațiunii maritime, cumulat cu modul arbitrar de trasare a frontierei poate fi cuantificat la peste 1600 km² de spații maritime (în care se putea include și porțiunea de uscat a insulei – n.n.) care s-ar fi convenit de drept României, dacă dreptul internațional ar fi fost respectat întocmai”¹⁶. Confirmăm și aceasta și, mai mult, apreciem constatarea.

Surprinzător însă, deși se recunoaște că la momentul încheierii Tratatului din 1997, Ucraina a acceptat tratarea Insulei Șerpilor în negocierile ce urmau să înceapă după intrarea în vigoare a Tratatului, respectiv și în fața CIJ (dacă negocierile ar fi eșuat), în realitate s-a desistat repede de aceasta însușire. Asta, ca să nu mai amintim de faptul că nu a existat nicio opoziție a Ucrainei la Declarația făcută de România la momentul semnării și ratificării Convenției (unde se viza nemijlocit regimul juridic al Insulei Șerpilor). După cum, nici ulterior, în anul 1999, când Ucraina a devenit parte a Convenției privind dreptul Mării.

O altă întrebare, care ne-a frământat și pe noi multă vreme și încă ne frământă:

De ce la Haga, în februarie 2009, nu s-a adus în discuție direct și Insula Șerpilor?

O spune tranșant tot Agentul român, în calitatea sa de șef al delegației României:

„Nu s-a pus în discuție suveranitatea insulei, iar Curtea nu putea să se pronunțe asupra unui fapt cu care nu fusese sesizată”¹⁷. Corect. Desigur, nu este vina delegație române, deoarece mandatul încredințat de guvern – din rațiuni care ne scapă – nu prevedea și un asemenea obiectiv. De ce? O confirmă același respondent: „în tratatul politic dintre România și Ucraina din anul 1997 există o prevedere care stabilește faptul că Insula Șerpilor aparține Ucrainei”. Suficient de explicit, credem. Și, mai mult, „în Acordul Conex din 1997, cele două state au stabilit competența CIJ doar pentru delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive ale celor două părți, fără a prevedea și jurisdicția CIJ pentru a decide asupra apartenenței la Ucraina sau la România a Insulei Șerpilor. Toate aceste prevederi au creat o situație juridică insurmontabilă, care nu a permis României să revendice Insula Șerpilor la Haga”¹⁸. Destul de clar, pentru oricine se mai îndoiește, cumva.

¹⁵ Ibidem;

¹⁶ Ibidem, p.136;

¹⁷ Apud Mariana Iancu, *Insula Șerpilor – rana deschisă a României de la stăpânirea bizantină la cea a, „Sublimei Porți”*, 9 aprilie 2015, Constanța, adev.ro/ppbzye;

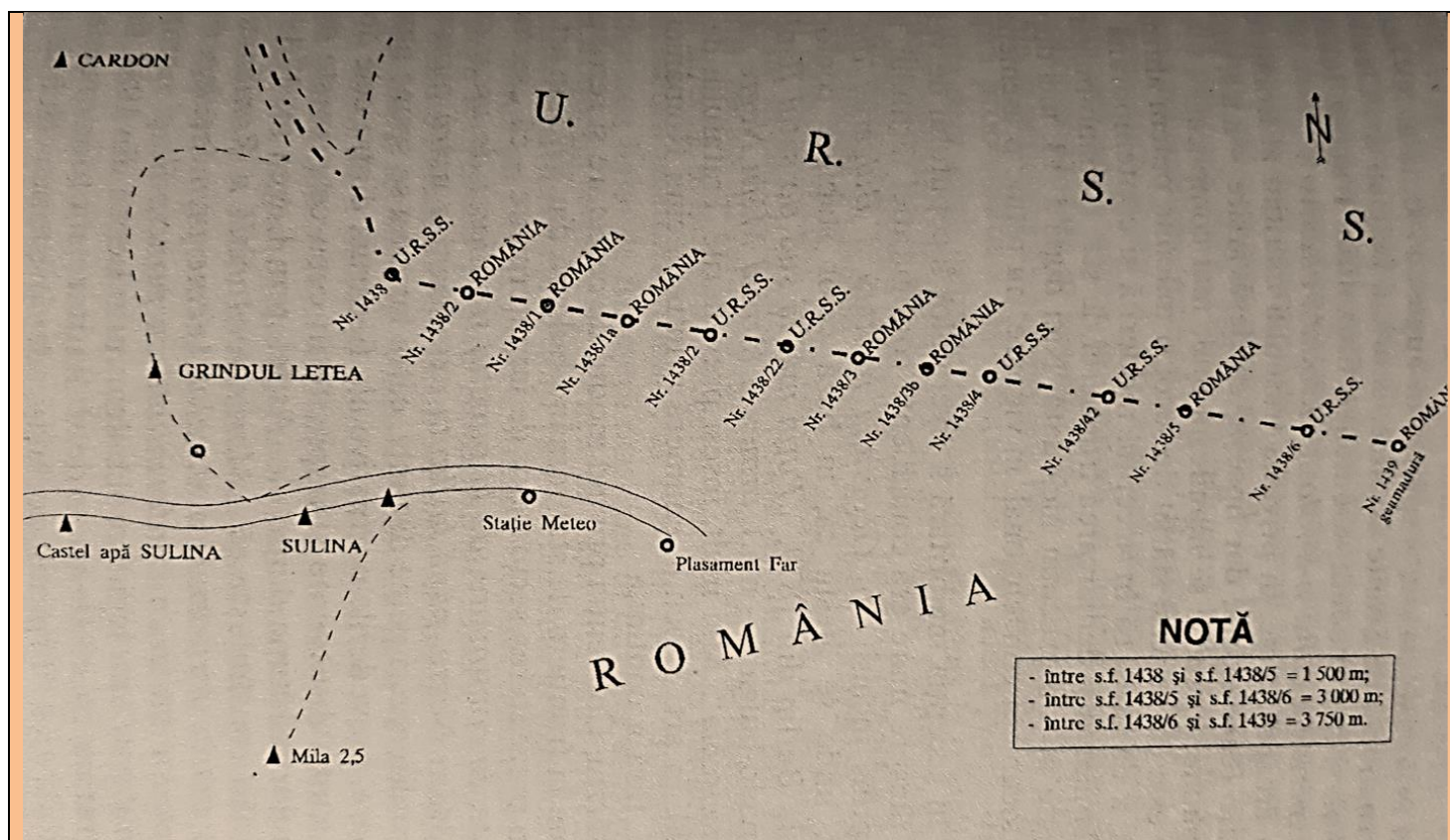
¹⁸ Bogdan Aurescu, op.cit., pp.72-73;

Noi însă, în aceeași speță, credem că am fi intervenit, aducând în sprijinul celor invocate precizările incluse expres în Declarația Parlamentului României privind referendumul din Ucraina decembrie 1991¹⁹ prin care:

„Parlamentul României reiterează atașamentul față de prevederile Actului final al Conferinței CSCE de la Helsinki, care admite posibilitatea modificării frontierelor pe căi pașnice, diplomatice” și „declară solemn că referendumul organizat de autoritățile de la Kiev în teritoriile românești încorporate cu forța în cadrul fostei U.R.S.S. – respectiv în Bucovina de Nord, Ținutul Herta, Ținutul Hotin, precum și în județele din sudul Basarabiei (inclusiv, în cea ce privește Insula Șerpilor, care face parte din județul Chilia, regiunea Odessa – n.n.) – este nul și neavenit, precum și consecințele acestuia. Mai mult: „Parlamentul României cere parlamentelor și guvernelor tuturor statelor care vor recunoaște independența Ucrainei să declare expres că aceasta recunoștință nu se extinde asupra teritoriilor românești menționate”²⁰. Din nefericire – după cum s-au petrecut, ulterior, faptele – se pare că nu a cerut-o expres și guvernului român de la acea vreme. Amară glumă, trist adevăr.

În ce ne privește, ca niște cunoscători în materie, apreciem eforturile delegației române la Haga, râvna unor tineri diplomați care a permis deblocarea unei situații delicate, dar – tot așa de sincer – credem că ar fi multe de evidențiat în temă.

7

Schița cu traseul liniei de frontieră româno-sovietică, cu dispunerea semnelor de marcarea în sectorul maritim

N-am să uit niciodată reacția componentelor delegației române la revenirea în țară. Plângea contraamiralul Eugen Laurian – un bun profesionist și patriot de aleasă simțire – plângea de bucurie că delegația, din care a și el a făcut parte, și-a îndeplinit mandatul. Plângea în cadrul emisiunii televizate, la care fusese invitat să vorbească. Iar noi – dincoace de ecran – nu știam cum să reacționăm. De ciudă și de neputință, de mâhnire, că eforturile unei alte delegații – cu mulți ani în urmă – care nu s-a lăsat îngenuncheată de una dintre cele mai puternice puteri ale lumii, au devenit inutile. Și, prin fața ochilor tulburați de împrejurare, ne defilau acei pescari,

¹⁹ Referendumul privind independența Ucrainei a avut loc la 1 decembrie 1991;

²⁰ Declarația Parlamentului României privind Referendumul din Ucraina, din 1 decembrie 1991, Monitorul Oficial al României, nr. 243, partea I, din 29 noiembrie 1991;

care – solidari cu noi – desprindeau din ancoră enorma baliză nr. 1439 (semn de frontieră terminus, în marcă) și, în toiul nopții, o dădeam valurilor. Pe atunci, plângeam și noi, tot așa, de bucurie. Și ne bucuram sincer, ca niște copii, când observam cum se străduiau a doua zi sovieticii să o repună în poziția inițială. Ca, apoi, s-o eliberăm în același mod. De atâtea și atâtea ori, până când și aceștia au renunțat. Cât despre geamanduri (11 geamanduri suplimentare dispuse în linie dreaptă, între și pe direcția semnelor de frontieră 1438 – prima geamandură și 1439, ultima – baliză)²¹, una câte una, au împărțit aceeași soartă. Iar, acolo unde oamenii noștri nu au avut sorți de izbândă a intervenit marea. În mod sigur, indignată de-atâta nedreptate, câtă li s-a făcut românilor.

Este și acesta un subiect de legendă, unul pe cât de trist, pe atât de adevărat. Este, pentru că astăzi nici baliza 1439, nici înșiruirea de geamanduri, cu orientarea înspre azimutul de 102° nu mai există. Nu mai face obiectul preocupărilor românești, în niciun fel. După cum, nici acel segment de frontieră de 10 km, ce se prelungea de-a lungul arcului de cerc de la sudul mării teritoriale a Insulei Șerpilor. Nu, pentru că punctul de plecare în delimitare, pornește, de-acum, de la o cu totul altă incidență.

Față de evidența – asupra căreia nu se poate interveni – menționăm că, înainte de a se ceda, gratuit, insula dintotdeauna străbună – prin acea stupidă „recunoaștere” de partea română, din anii 1997 și 2003, potrivit căreia aceasta ar „aparține Ucrainei” – reamintim experților că traseul anterior al fostei linii de frontieră româno-sovietice (niciodată acceptat de România acelor ani), pornea din dreptul semnelor de frontieră 1438, situat pe direcția sud-est, la câteva sute de metri de vărsarea Canalului Musura după care, brusc, o cotea pe direcția azimutului de 102° est-sud-est încă 21.750,8 m (până la incidența cu limita mării teritoriale a Insulei Șerpilor de 22, 224 km), de unde, apoi, se prelungea linia celor încă aproape 10 km, pe arcul de cerc al acesteia, (însumându-se un total de 31, 700 km pentru întreaga limită stângă a mării teritoriale românești. „Ca urmare, de la impactul celor 21,750 km până la realizarea celor 12 mile marine, cât reprezenta lățimea mării teritoriale a României, traseul liniei de frontieră româno-sovietice a urmat traseul circular al limitei mării teritoriale sovietice încă 9, 950 km, după care a devine coincidentă limitei exterioare a propriei mării teritoriale (din punctul care, perpendicular pe linia de bază, se determinau cei 22,224 km – n.a.)”²².

Și-atunci, revenim cu nedumerirea, ce s-a întâmplat cu această delimitare și de ce nu a mai fost avută în vedere la tratativele ulterioare. Poate, chiar și la Haga. Totul, după câte se pare, încă mai purta amprenta creionului de tâmplărie al lui V. Molotov.

Propo de condeii lui Viaceslav Molotov, acesta fiind ministrul de externe al U.R.S.S. din vremea când ni s-a impus frontiera de stat, de după raptul din 1940, pentru trasarea pe hartă a utilizat un creion de tâmplărie (recunoscut pentru lățimea minei), ca să fie și mai clară delimitarea aleatorie a celor două teritorii.

Nu, nu este nicio poveste. Într-o seară, hai să-i zicem „tovărășească”, din timpul lucrărilor comune, ce-i trece prin minte președintelui delegației sovietice: să invoce cei patru milimetri ai dărei lăsate pe hartă de respectivul creion, de la care să se înceapă demarcarea. Mai mult, a venit și cu o socoteală a sa, prin care încerca să ne demonstreze că nu s-a respectat întocmai traseul inițial, în sensul că măsurătorile nu s-au făcut de la marginea dinspre România, ci dinspre cea a U.R.S.S., ceea ce, de-a lungul întregii frontiere, chipurile, însuma o pagubă de nu știu câte sute de hectare în defavoarea URSS. Iar, de urmare, propunea ca diferența să fie luată în calcul la despăgubiri. Respectiv, la acele compensații ce aveau loc, pe bază de reciprocitate, când la nivelul unor râuri ori canale, viiturile mai deplasau traseul liniei de frontieră, când de o

²¹ Grigore Stamate, *Frontiera de stat a României*, Editura Militară, București, 1997, p.111;

²² Idem, p.134, unde se poate vedea și schema corespunzătoare;

parte, când de cealaltă. Bineînțeles, că am luat-o ca pe o glumă, dar rusul vorbea serios. De altfel, un bun cunoscător român în materie, Stelian Neagoe, într-o lucrare a sa confirma explicit faptul că: „Pe această hartă, urma creionului acoperea o porțiune corespunzătoare unui teritoriu lat de 7 mile, așa încât era imposibil să se stabilească de care parte cad localitățile”²³. Ca să nu mai vorbim de apele mării.

Din tot ce am menționat mai sus, ne-am bucura ca măcar la delimitarea frontierei în zona Insulei Maican și la incidența cu marea, în Deltă, s-ar proceda corect. Și dacă delegația care va participa la tratative cu Ucraina, va ține seama de ce s-a consemnat în documentele sesiunilor amintite, existente în aceeași arhivă a MAE.

Ar fi de un foarte mare interes. Categoric, românesc²⁴.

Revenind la vârtoarea Procesului de la Haga – cu amendamentele expuse și de noi – apreciem susținerea șefului și a delegației române care, în acel februarie 2009, în plenul Comisiei Internaționale de Justiție a spus că „preluarea Insulei Șerpilor în 1948 s-a făcut contrar dispozițiilor Tratatului de Pace de la Paris din 1947, care indicau că frontiera româno-sovietică este cea de la momentul iunie 1940: așa-zisul «acord» din iunie 1940, în realitate un ultimatum sovietic neacceptat niciodată de România, nu se referea la Insula Șerpilor, ceea ce înseamnă că, în conformitate cu Tratatul de Pace Insula Șerpilor aparținea de drept României. Protocolul de precizare a parcursului frontierei din februarie 1948, prin care formațiunea maritimă era răpită României, era deci contrar Tratatului de Pace, dar și Tratatului de prietenie, cooperare și asistență mutuală semnat la Moscova la aceeași dată”²⁵. Corect.

În 2007, Ucraina a înființat cătunul Bile pe insula oficial nelocuită până atunci, tocmai pentru a-și consolida revendicările teritoriale. Am înțeles că pe lângă acel oficiu bancar, autoritățile ucrainene susțineau că pe insulă se mai află un muzeu, ca și alte obiective, între care sediul unei echipe de oameni de știință de la un institut de cercetare din Odessa. Inclusiv, că s-a înregistrat descoperirea unor resurse de apă. Aspecte nesusținute prin dovezi. De altfel, nu există nici acea biserică despre care și noi am fost induși în eroare. Fapt confirmat de un alt oficial, când am survolat, pentru a doua oară insula, după 1990.

În privința existenței chiar a unui așezământ, iată ce scrie un jurnalist occidental:

„Bile (probabil, de la Belâi – Alb – n.n.) este singurul cătun din Insula Șerpilor, care are suprafața totală de aproximativ 600 de metri. În privința locuitorilor, cifra se estimează la circa 50, înainte de războiul ruso-ucrainean. Tot pe insulă s-a înființat o bancă, a fost deschis și un magazin și, desigur, au fost aduse diferite instalații, cu deosebire militare, care s-au alăturat altora deja existente”²⁶.

Un aspect care interesează ni-l confirmă nouă și tuturor celor care mai au dubii, același jurnalist străin, trebuie pus în evidență, și anume: „faptul că insula a fost pe 24 februarie una din țintele principale ale atacului rus, pe lângă Donbas și Kiev, atestă importanța sa strategică”²⁷. Importanță asupra căreia am insistat și noi. Căci, se acceptă sau nu, în afara destinației de bază militară, acest petic de pământ sau de hârtie – cum mai este „categorisit” de către unii, din același punct de vedere militar poate constitui oricând un cap de pod, un element de înaintare strategică hotărâtor. Și-apoi – indiferent de orice alte considerente și impuneri – să nu omitem

²³ Stelian Neagoe, *Teritoriul și frontierele în istoria românilor*, Editura M.I., București, 1995, pp.158-150;

²⁴ În cadrul sesiunii a XIII a Comisiei mixte amintite, același președinte sovietic ne-a întrebat de ce insistăm în temă. „Ce reprezintă o insuliță de circa 11 ha pentru noi?”; că ne dau ei, în compensație, mai mult pământ altundeva. Am răspuns: „Reprezintă enorm. Fie și din simplul motiv că poartă numele maiorului Maican, care s-a jertfit la Rahova”.

²⁵ Bogdan Aurescu, op.cit, pp.77-78;

²⁶ Thomas Latschan, *Ucraina: Luptă pentru Insula Șerpilor*, articol din 14 mai 2022, accesat în 4 august 2022,

<https://p.dw.com/p/4BIrI>;

²⁷ Idem;

niciodată că respectiva „bucătică de humă”²⁸ a fost întotdeauna românească, indiferent de care parte a baricadei, s-au situat tratativele, ca și acei politicieni, care – în obediența, lașitatea ori ignoranța lor – au oscilat ori încă oscilează până și în cele mai sensibile chestiuni teritoriale, care afectează atât de grav sufletul românului de bună credință.

Înspre final, să nu pierdem din vedere, susținerile unui reputat ambasador și mare patriot, un intelectual de adevărată clasă, cu care am avut onoarea să-i fim colegi:

„Poziția României față de teritoriile stăpânite fără titlu legal de către Ucraina nu trebuie influențată de atitudinea adoptată de guvernul român față de Moldova, pentru că situațiile sunt complet diferite. Astfel, în cazul Republicii Moldova s-a pus problema alegerii între recunoașterea independenței unui stat care a apărut pe o parte a teritoriului român și aceea de a nega existența acestui stat și a-l împinge în brațele imperiului rus. Recunoașterea a fost singura soluție realistă. În cazul al doilea, cel al frontierei cu Ucraina, prin încheierea unui tratat de frontieră s-ar ajunge la recunoașterea încorporării unui teritoriu luat de la Basarabia și, în ultimă instanță, de la România. O eventuală achiesare a Părții române la pretențiile Ucrainei nu ar putea să aibă loc nici în cazul în care cu privire la aceste teritorii ar exista și o renunțare expresă a actualului stat moldovean, pentru că Moldova nu poate decide soarta unor provincii care întotdeauna au aparținut României”²⁹.

O explicație mai clară – și, tot pe-atât de corectă și de coerentă – nici că se putea.

Din nefericire cele ce aveau să urmeze nu i-au adus nicio satisfacție (credem că și acum se zbate în Cerurile unde l-a înălțat Dumnezeu, când vede ce s-a întâmplat).

Ce folos dacă, în anul 1997 și în 2003, altele au fost interesele care primau – cu toate motivațiile unora pe seama „condiționărilor” impuse României pentru primirea în NATO. Realitatea refuză orice denaturare sau justificare în detrimentului interesului național. Deși – așa cum, la rândul-ne, încă din anul 1997 – anticipam că aveam să devenim martori, la ceea ce „Sub privirile noastre, mai mult sau mai puțin îngăduitoare, proliferază și se sting civilizații, se nasc și dispar state și federații de state, oricare vecin poate deveni dependent de un alt vecin, la oricare frontieră se pot întâlni alte națiuni”³⁰.

Astăzi, Insula „sacră” a lui Ahile – așa cum este prezentată în fotografia realizată din satelit – seamănă cu un buzdugan afectat de bombe, aruncat de nu știu care zmeu, în apropiere de coasta românească, având înfipt la mâner un debarcader, precum un cui. Rămâne de văzut, până la urmă, în ograda căruia dintre riverani va fi transferat și, istoricește, motivată asemenea operație, căci de lustruitori lumea nu duce lipsă.

Oricum, în ce ne privește, subscriem la poziția uneia dintre tinerele jurnaliste românce, care – în pofida oricăror aparențe, ca și a unor consacrări îndoielnice – mai are tăria să afirme că: „Insula Șerpilor e mică, stearpă, dar e a noastră”³¹!

Bineînțeles, cu amendamente în consecință: astăzi, Insula Șerpilor nu mai este a noastră. Au cedat-o, de astă dată, nu pe baza vreunui proces-verbal impus de partea adversă (cum s-a întâmplat în 1948), ci la liber arbitru, în baza unor tratate și a unui acord conex (semnate în 1997 și 2003), niște neisprăviți, care n-au consultat poporul, dacă împărtășește și o asemenea mentalitate de neșăpitorie balcanică. Iar, dacă la Procesul de la Haga (2009), nu s-a mai putut întreprinde ceva, nu ne mai rămâne decât ca viitorimea să ne judece, căci despre Eminescu nu mai poate fi vorba.

²⁸ V. Cucu, Gh. Vădescu, op.cit.;

²⁹ Dr. Aurel Preda-Mătășaru, op.cit., p.120;

³⁰ Grigore Stamate, op.cit., p.281;

³¹ Violeta Pavelescu, *Insula Șerpilor e mică, stearpă, dar e a noastră*, Cugetul liber din 4 septembrie 2008.

© Planet Labs PBC/AP/picture alliance

Așa arăta în 8 mai 2022, suprafața împrăscată de bombe a Insulei Șerpilor – potrivit unei fotografii preluate după satelit – cu acel „cui” înfipt în gât sau, cine să mai știe, poate chiar în călcâiul legendarului Ahile.

Delegația militară română, care a vizionat, de pe navă, Insula Șerpilor (de la dreapta înspre stânga, cum privim: maior Grigore Stamate, căpitan Victor Hrihorciuc, maior Vasile Sima și colonel Petre Teacă)

O parte dintre membrii delegației române care, în drum spre Odessa, au survolat Insula Șerpilor (în civil, în dreapta cum privim: ambasadorul Aurel Preda; în stânga, Grigore Stamate, ambii membri ai Comisiei interguvernamentale).

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Aurescu, Bogdan, *Avanscena și Culisele Procesului de la Haga. Memoriile unui tânăr diplomat*, Editura „Monitorul Oficial”, București, 2009;
- Cucu V., Vlădescu, Gh., *Insula Șerpilor*, Casa de Editură de Presă „Viața Românească”, București, 1991;
- Neagoe, Stelian, *Teritoriul și frontierele în istoria românilor*, Editura M.I., București, 1995, pp.158-150;
- Preda-Mătășaru, Aurel, dr., *Forța cinismului și cinismul forței*, Colecția Revista militară de istorie, 3, București, 1995;
- Pavelescu, Violeta, *Insula Șerpilor e mică, stearpă, dar e a noastră*, „Cugetul liber” din 4 septembrie 2008;
- Stamate, Grigore, *Frontiera de stat a României*, Editura Militară, București, 1997;
- Stamate, Grigore, *Considerații privind regimul insulelor și ostroavelor din zona de frontieră*, B.T.Gr. 3, Editura Militară, București, 1980;
- Stamate, Grigore, *Considerații privind regimul juridico-economic al Dunării în sectorul românesc al fluviului*, B.T.Gr., Editura Militară, București, 1981;
- Stamate, Grigore; Hărăbor, Marin, *Culegere de tratate, acorduri și convenții de frontieră*, vol. I-III, Editura Militară, București, 1988-1989.